

Назви спорідненості як основа міфотворення в мові української поезії ХХ століття

ЖАННА В. МАРФІНА
(Луганськ)

Мова художньої літератури завжди швидко відгукується на процеси, що відбуваються в суспільстві. За спостереженнями дослідників, ХХ ст. була періодом створення політичних міфів, суспільних стереотипів “саме в аспекті міфологізації сучасних побутових складників” (Погребная 2011). У мові поезії ці явища спричинилися до створення мовних образів-стереотипів, зокрема на базі архетипової семантики назв спорідненості (далі – НС). Тиражування усталених у фольклорі асоціативно-образних зв’язків у мові поезії ХХ ст., пов’язана з екстралінгвальними суспільно-політичними чинниками, вплинуло на формування нових поетичних стереотипів. Так, одними з найхарактерніших були *земля-мати – син землі; мати-Батьківщина – син (дочка) Батьківщини – України, сини (дочка) народу*.

Земля-мати – син землі. Слово *земля* є носієм кількох значень, зокрема, з означенням-іменником *мати* воно містить символічну знаковість ‘*Батьківщина*’. Загальновідомо, що образ матері-землі набув символічного значення в усній народній творчості слов’янських народів, зокрема й українського.

Асоціат *земля* в поетичних текстах входить у ряд атрибутивних сполук, у яких епітет є носієм таких семантичних ознак: а) постійна народно-поетична (*сир*): “Пишлася ними [богами] *Мати – Сир* *Земля*” (А. Борт-

Залежно від контексту варіюється структура генітивної метафори з інваріантом **сім'я народів**. У похідних сполуках генітив конкретизує територіальне або професійне об'єднання людей: “Рідна земле, у красі і в силі, У своєму щасті зацвітай. ... Ти стоїш за друга і за брата, За *республік вольную сім'ю*” (А. Малишко); “Герої славою повіті, Зоріє кожного ім'я. Летить ясна над хмарним світом Радянських *льотчиків сім'я*” (П. Усенко).

Отже, у мові української поезії ХХ ст. простежуємо активність стійких асоціативних зв'язків назв спорідненості, що стали основою міфопоетичних словесних образів. Вони усталилися в свідомості мовців, тобто були контекстуально прогнозованими, передбачуваними. Це явище має історичний характер: конотація назв спорідненості у різні періоди розвитку літературної мови змінюється з позитивної на негативну або втрачає свою виразність.

Література

- Погребная Я. В., 2011, *Аспекты современной мифопоэтики*,
<http://www.niv.ru/doc/pogrebnaia-aspekty-mifopoetiki> (21.07.2011).
Кожевникова Н. А., 1986, *Словоупотребление в русской поэзии начала XX века*, Москва.

Names of kinship as a base mythopoetics in the language of the Ukrainian poetry of the 20th century

The article deals with the problem of determination of the associative and figurative structures of the poetic language with the extralingual factors. Based on the material of the functions of the names of kinship in the language of the Ukrainian poetry of the 20th century, the author analyzes two key models of the metaphorical use of these words-poetisms with which the phenomena of ideologization of the poetic context are connected in general and the new mythopoetics in particular. The use of the names of kinship in the structure of the poetisms-ideologemes is represented in connection with the processes of the development of the poetic and general linguistic semantics of the names of kinship which render the meanings of “patriot”, “native”, “friendship”. The poetic functions of the genitive and comparative metaphors with the names of kinship have been analyzed.

Keywords: *name of kinship, metaphor, mythopoetics, language of poetry.*